

“Ihanaa aikaa poissa kotoota”

Iisalmen Perheen Talo -yhteistyö

Petri Paju
Emma & Elias -ohjelma
2015

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITON
lisälmen yhdistys

Pelastakaa Lapset - Rädda Barnen
Save the Children

Sisällys:

Intro	2
Kyselyn toteuttaminen ja vastaajat	3
Hyviä kokemuksia ja hyötyä	4
Varauksetonta ja varauksellista tyytyväisyyttä	6
Palvelun hinta	7
Sosiaalinen pääoma ja luottamus	8
Mistä Perheentalo on tehty?	9
Saavutettavuus	10
Sosiaalisuus	11
Asiantuntevuus	12
Vapaaehtoisuuden ja ammatillisuuden yhteensovittaminen	12
Onko Iisalmen Perheentalo-yhteistyö hyvä käytäntö?	14

Perheentalo -yhteistyö on Iisalmen Pelastakaa Lapset ry:n, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Iisalmen yhdistys ry:n ja Ylä-Savon Ensi- ja turvakotiyhdistys ry:n yhteinen kumppanuushanke. Perheentalo-yhteistyö kuuluu Emma & Elias -ohjelmaan, jonka tutkijana olen toiminut vuoden 2013 helmikuusta. Tässä raportissa viittaukset taustalla oleviin järjestöihin liittyvät kolmeen edellä mainittuun.

Emma & Elias -ohjelmaan liittyvä tutkimus on liittynyt sen yli 30 toimintoon monin tavoin. Iisalmen Perheentalo on niitä toimintoja, jotka ovat olleet eniten tutkimukselle avoimia ja innolla mukana. Maantieteelliset hidasteet ovat olleet korkeintaan hidasteita, ei missään nimessä esteitä. Tästä kaikesta olen hyvin iloinen ja tyytyväinen. Perheentalo on ollut paitsi kiinnostava, myös miellyttävä, paikka vierailulla. Näihin vierailuihin ei ole liittynyt järin systemaattista havainnointia, mutta niillä on varmasti osansa kokonaiskuvan muodostumisessa. Vierailuihin on liittynyt tavallista arjen toimintaa ja järjestettyjä tilaisuuksia kaupungin muissa tiloissa.

Minulle, kuten ehkä muutamalle muullekin, Perheentalo terminä liittyy konkreettiseen tilaan, josta tähän tekstiin liitetyt valokuvat on otettu. Kyseinen tila ei ole nimeltään Iisalmen Perheentalo, vaan Mannerheimin Lastensuojeluliiton Iisalmen yhdistyksen Perhekeskus Onni ja Ilona, jossa toimii perhekahvila. Ylä-Savon Ensi- ja turvakotiyhdistys hallinnoi omaa Perhetupa-nimistä tilaa. Näissä molemmissa kokoontuu ja järjestetään sitten Perheentalo-yhteistyössä mukana olevia toimintoja. Emma & Elias -ohjelmaan liittyy nimenomaan kumppanuushanke, joka ei sinällään nimestään huolimatta ole tila.

Tämä teksti liittyy ensisijaisesti keväällä 2014 tehtyyn kyselyyn Iisalmeen Perheentalolla. Kysely toteutettiin niin, että Emma & Elias -ohjelmasta toimitettiin tietokone Perheentalolle ja se oli avoinna kahvilan pöydällä kyselylomake avoinna (kuva 2). Kaikki vastaukset eivät ole kuitenkaan tulleet tuon koneen välityksellä. Kyselyn lisäksi olen tehnyt 10 noin tunnin mittaista haastattelua Perheentalon tiloissa. Haastatteluja on tehty usealla vierailulla alkaen vuoden 2013 loppupuolelta. Haastattelun teemat liittyvät kuitenkin haastateltujen järjestötoimintaan laajasti katsottuna. Perheentaloon liittyviä teemoja on käsitelty niissä kaikissa ainakin jonkin verran. Haastateltujen joukossa on Perheentalon taustajärjestöjen luottamushenkilöitä, vapaaehtoisia ja Perheentalon ryhmissä käyviä äitejä. Osalla roolit voivat olla jossain määrin päällekkäisiä, mikä järjestötoimintaan varsin hyvin sopii.

Otsikko "Ihanaa aikaa poissa kotoota" on suora sitaatti kyselyn avovastauksista. Se viittaa ensisijaisesti Perheentalon ryhmiin, mutta se sopii hyvin myös perheleireihin, mummolatoimintaan ja yökylään. Lainauksessa kiteytyy hyvin sekä haastattelujen että kyselyn perusviesti; että tavataan muualla kuin jonkun kotona ja vietetään hyvää aikaa yhdessä. Tämä ei tarkoita kuitenkaan sitä, että kaikki olisi vain ja ainoastaan ihanaa ja särötöntä, eikä sellainen olisi mitenkään uskottavaakaan. Valtaosan vastaajista ja ylivoimaisen valtaosan vastauksista se kattaa ja tiivistää oikein hyvin.

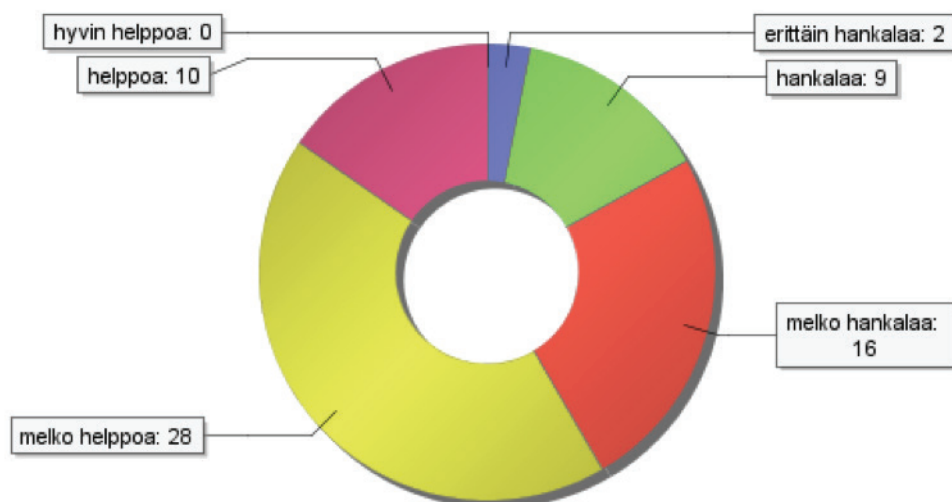
Kyselyn toteuttaminen ja vastaajat

Kysely toteutettiin sähköisenä kyselynä, jonka laadin yhdessä Perheentalon henkilökunnan kanssa. Tein peruslomakkeen itse ja otin huomioon kommentit, joita sain. Näin ollen vastuu lomakkeen mahdollisista puutteista on yksin minun. Kyselyn tuloksia esittelin ensimmäisen kerran Perheentalon 10-vuotisjuhlassa elokuussa 2014.

Kyselyssä kysyttiin vastaajan ns. taustamuuttujat (ikä, sukupuoli jne.) ja itse Perheentalon toimintaan liittyviä asioita seitsemällä kysymyksellä. Kysely oli auki tammikuusta toukokuuhun 2014. Kyselyyn vastasi 65 henkilöä, kaksi miestä ja loput naisia. Vastaajista 53 oli osallistunut vertaisryhmiin, heistä 48 vain niihin. Muita tarjottuja vaihtoehtoja olivat perheleirit (3), mummola (11), tukihenkilötoiminta (5) ja yökylä (2), jotka kaikki ovat osa Perheentalo-yhteistyötä. Kaikkiaan 65 vastaajaa listasi 74 kertaa eri toimintoja. Vastaajista kahdeksan on syntynyt 1990-luvulla, keski-ikä on 33. Vastaajista neljä ilmoitti olevansa ainakin yhden taustajärjestön jäsen, kaksi ei ilmoittanut asiasta suuntaan eikä toiseen. Loput, eli ylivoimainen valtaosa on suhteessa taustalla oleviin järjestöihin ”vain asiakas”.

Vastaajien perheissä oli vastaushetkellä kaikkiaan 106 lasta, joista ylivoimainen valtaosa (87) alle kouluikäisiä. Vastaajien joukossa oli kymmenen yhden vanhemman perhettä, loput aviopareja tai avopareja, joilla on lapsia. Perhettä edusti käytännössä siis äiti lähes kaikissa tapauksissa. Yhden vanhemman perheet ovat hienoisesti aliedustettuja verraten valtakunnalliseen tai maakunnalliseen osuuteen (Suomen virallinen tilasto, SVT; Perheet, verkkojulkaisu).

Vastaajilta kysyttiin myös, millaiseksi he kokevat toimeentulonsa niillä tuloilla, jotka kotitaloudella on käytettävissä, vaihtoehtoja oli kuusi erittäin vaikeasta erittäin helppoon. Vastaukset painoutuivat skaalan keskivaiheille, eniten vaihtoehtoon ”melko helppoa” (n=28/43 %). Kaksi vastaajista kuvasi toimeentuloaan erittäin hankalaksi, yhdeksän hankalaksi ja kymmenen helpoksi.

Kuvio 1. Vastaajien koettu taloudellinen tilanne, suorat jakaumat

Hyviä kokemuksia ja hyötyä

Vastaajia pyydettiin aluksi kertomaan, millaisena kokemuksena he kokonaisuudessaan pitävät osallistumista toimintaan. Vastaukset olivat erittäin positiivisia, kaikki vastaukset jakaantuivat vaihtoehtojen ”erittäin hyvänä” (55) tai ”hyvänä” (10) välillä. Vastaajien kokemukset ovat siis hyviä, ja useimmiten tarkemmin erittäin hyviä. Kolmeen negatiivisimpaan vaihtoehtoon ei koskettu lainkaan.

Yksimielisessä positiivisuudessa erottuvat mummolatoiminnan erityisen hyvät kokemukset sekä luokitellussa muuttujassa että omin sanoin annetussa tarkennuksessa (joskin vastauksia on vähän). Mummolatoiminta on kuitenkin syytä nostaa erikseen esille, koska se poiki paljon yksittäisiä kiitollisia huomioita kuten: ”Tuntui hyvälle jättää lapsi lämminhenkisten mummojen hoitoon. Lapsi viihtyi ja tuli mielellään uudestaan. Koin hyvin vapauttavana saada hetken aikaa lepoon ja omien asioiden hoitoon”.

Vastaajia pyydettiin kertomaan kokemuksistaan siis myös omin sanoin. Suurin osa vastaajista on osallistunut vertaisryhmiin. Avovastauksissa toistuvat teemat: samassa tilanteessa olevien tapaaminen sekä aikuisille että lapsille, rentous, saatu tieto ja säännöllisyys. ”Ihanaa aikaa poissa kotoota” on myös lainattu näistä avovastauksista.

Yleisellä tasolla kysyttiin myös, miten paljon osallistumisesta oli vastaajalle ja perheille hyötyä. Vastausten yleisvaikutelma on positiivinen myös tässä kysymyksessä. Puolet vastaajista kertoo saaneensa hyötyä erittäin paljon ja loputkin huomattavasti tai jonkin verran. Yksikään vastaajista ei pitänyt toimintaa itselleen hyödyttömänä tai vastannut, ettei osaisi sanoa. Osittain vastausten jakaumat selittyvät varmasti silläkin, että kun toiminta on vapaaehtoista, sinne tulevat ne, jotka saavat siitä jotain hyötyä ja pitävät kokemusta positiivisena. Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että jos ensimmäinen kerta tällaisessa vapaamuotoisessa ryhmässä on epämiellyttävä, toista ei tulekaan.

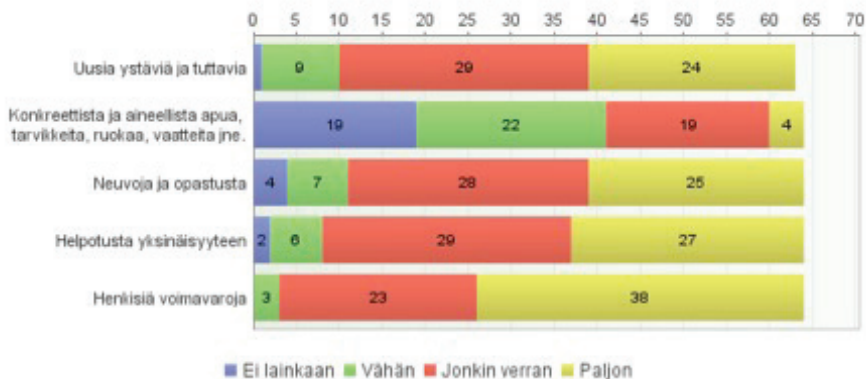
Kyselyn toteuttamistapa ei tee mahdolliseksi pohtia sitä, minkälainen ryhmä kaikista mahdollista vastaajista on todella vastannut. Voimme lähinnä todeta, että vastaajat ovat hyvin tyytyväisiä ja kokevat saaneensa hyötyneensä toiminnasta. Seuraava kysymys johdonmukaisesti on, kuinka paljon tätä tyytyväistä käyttäjäkuntaa on. Tähän vastaamiseksi tämä kysely ei ole oikea väline. Jotkin ryhmät ovat olleet avovastausten perusteella hyvin täysiä suhteessa tiloihin, toiset ryhmät puolestaan ovat pienentyneet ajan kuluessa.

Toiminnasta saatuja iloja ja hyötyjä pyydettiin arvioimaan myös eriteltynä muutamiin tarkennettuihin asioihin (ks. kuvio alla). Yleisenä havaintona voidaan tiivistää, että vastaajat kokevat saaneensa paljon aineetonta ja henkistä hyvää ja vähän aineellista. Kysytyt aineettomat hyödyt ovat hyvin paljon toisiaan tukevia; yksinäisyys helpottuu kun saa uusia tuttavuuksia, mikä lisää henkisiä voimavaroja jne.

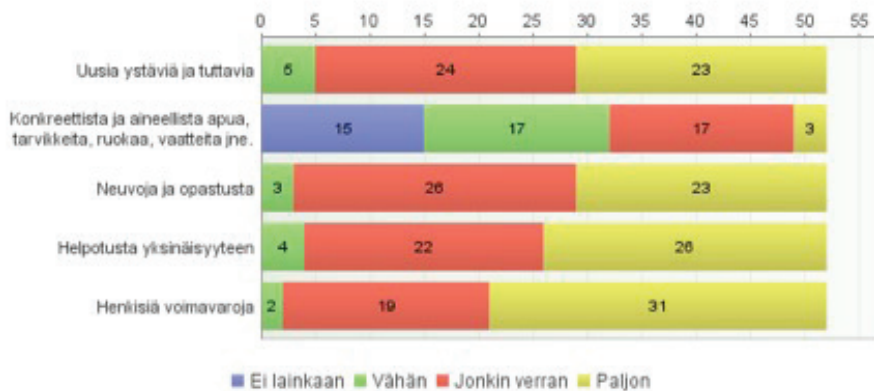
Aineettomien hyötyjen keskinäiset erot ovat pieniä. Eniten vastaajat kokevat saaneensa henkisiä voimavaroja. Tämäkin ero selittyy lähinnä sillä, mummolatoiminnassa uudet ystävät ja neuvot eivät ole niin olennaisena tavoitteenakaan. Tämä käy ilmi kun tarkastellaan alempaa kuvaa, jossa ovat mukana pelkästään vertaisryhmiin osallistuneet.

Muutamit yksittäiset vastaajat eivät ilmoita saaneensa jotain hyötyä lainkaan. Tämä voi liittyä toimintaan tai vastaajan lähtötilanteeseen. Yksinäisyyteen voi saada helpotusta vain, jos on sellaista kokenut, ja niin edelleen.

Kokonaisuutena voidaan todeta, että kysytyissä asioissa vastaajat kokevat saaneensa lähes aina hyötyjä silloin, kun se on ollut mahdollista.

Kuvio 2. ”Miten paljon arvioitte saaneenne seuraavia asioita osallistumisestanne?” Suorat jakaumat.

Kuvio 3. ”Miten paljon arvioitte saaneenne seuraavia asioita osallistumisestanne?” Vastaukset, pelkät vertaisryhmät.

Varauksetonta ja varauksellista tyytyväisyyttä

Vastaajille esitettiin 11 väittämää ja pyydettiin ottamaan kantaa, miten hyvin ne sopivat kuvaamaan vastaajan kokemusta toiminnasta viisiportaisella asteikolla (ei sovi lainkaan ... sopii erittäin hyvin). Karkeasti jaotellen vastaukset jakaantuvat kolmeen eri lajiin.

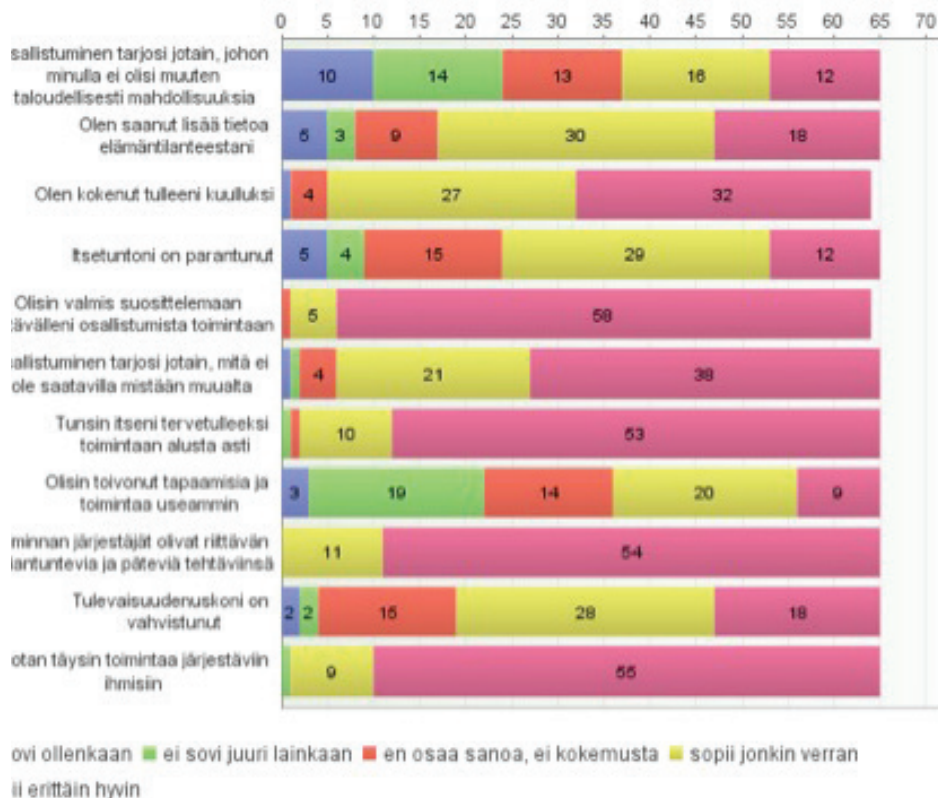
Ensimmäisen ryhmän muodostavat kaksi väittämää, jossa vastaukset jakaantuvat melko tasaisesti koko asteikolle. Ensimmäinen näistä ehdottaa, että ”osallistuminen tarjosi jotain, johon minulla ei olisi muuten taloudellisesti mahdollisuuksia”. Kun katsotaan koettua toimeentuloa ja tätä väittämää yhdessä, voidaan arvioida, että vastaajien joukossa on hieman yli kymmenen sellaista, joille Perheentalon toiminta on myös talouden kannalta merkityksellistä. Tarkempaa arviota ei kannata tehdä, koska koettu toimeentulo on vain osittain riippuvainen tuloista ja toisaalta Perheentalon eri toimintamuodot ovat eri tavoin merkityksellisiä taloudellisesti. Toinen asia, jossa vastaukset jakaantuivat melko tasaisesti, oli väite, jossa ehdotettiin: olisin toivonut tapaamisia ja toimintaa useammin. Hieman yleisempää oli ottaa myöntäväinen kanta kuin päinvastainen, mutta ero ei ollut suuri. Kokoon-tumisia näin ollen on kyselyn perusteella niin sopivasti, kuin ryhmän vaihtelevat tarpeet huomioiden voi olla.

Toinen ryhmä on sellainen, jossa väite on luonteeltaan positiivinen ja saa lähes varaukset-toman positiivisen vastauksen. Tällaisia väitteitä ovat: Olisin valmis suosittelemaan ystäväl-leni osallistumista toimintaan (58/64 sopii erittäin hyvin), toiminnan järjestäjät olivat riittävän asiantuntevia ja päteviä tehtäviinsä (54/65) ja luotan täysin toimintaa järjestäviin ihmisiin (54/65) sekä tunsin itseni tervetulleeksi toimintaan alusta asti (53/65).

Edellä luetellut kysymykset ovat sellaisia, että ne tuottivat Perheentalon kannalta erinomai-set vastaukset. Ne ovat luonteeltaan sellaisia, että ne liittyvät lähes täysin toimintaan sellai-senaan, ei niinkään vastaajaan tilanteeseen ennen osallistumista.

Kolmas ryhmä ovat sellaiset, joissa vastaukset ovat positiivisia, mutta eivät aivan niin posi-tiivisia kuin edellä. Samalla kysymykset ovat sellaisia, että vastaukset ovat ainakin jossain määrin riippuvaisia siitä, mikä vastaajan lähtötilanne oli. Tällaisia ovat: ”olen saanut lisää tietoa elämäntilanteestani”; ”itsetuntoni on parantunut” ja ”tulevaisuudenuskoni on vahvistu-nut”. Osittain asiaa selittää myös se, että esimerkiksi mummolatoiminnan tavoitteena ei ole tarjota uutta tietoa, vaikka mummolatoiminta muuten näyttää erittäin hyvältä kyselyn perus-teella. Esimerkiksi mummolatoiminnan järjestäjiin luotetaan varauksetta.

Yleisenä havaintona voidaan tiivistää, että vastausten sävy pysyy hyvin positiivisena. Pienet poikkeamat tästä selittyvät pitkälti toiminnan luonteella ja sillä, että joissakin asioissa lähtö-tilanne on ollut hyvä (kun kysytään tilanteen paranemista).

Kuvio 4 Kyselyssä esitetyt väittämät, suorat jakaumat

Palvelun hinta

Vastaajat saivat halutessaan ottaa kantaa myös siihen, mikä olisi sopiva hinta toiminnasta, jos se olisi maksullista. Kysymyksen esittäminen ei vihjaa siihen suuntaan, että toiminnan pitäisi olla maksullista, moni vastaaja ymmärrettävästi arvioi asiaa tältä kannalta ja ottaa myös kantaa asiaan. Hinnan lisäksi pyydettiin perusteluja sille. Hintaa pyydettiin arvioimaan kertaa, viikkoa, kuukautta, vuotta tai kautta kohden vastaajan halun mukaan. Kaikkiaan 43 vastaajaa antoi jonkin arvion ryhmätoiminnasta ja muutama lisäksi yökylästä ja mummolasta. Hinta-arviot ovat sen verran alhaisia, että niiden takia ei keräämiseen kannattaisi edes ryhtyä.

Tyypillinen arvio hinnasta on 2€/kerta, se on kertaperustaisten arvioiden mediaani ja hieman keskihinnan alapuolella. Arvioita on tehty perhekuntakohtaisesti ja henkilöperusteisesti, usein on määritelty vielä erikseen maksun kohdistuvan ruokaan tai materiaaleihin. Toiminnan luonne huomioon ottaen kertahinnoittelu tulee todennäköisesti mieleen ensimmäisenä jo lasten sairastelujen ja muiden yllättävien esteiden takia.

Kuten aiemmin kerrotusta käy ilmi, voidaan hyvin todeta, että toiminta voi olla kokemuksellisesti melko arvokasta ilman, että sen rahallista arvoa näin kysyttynä korotetaan kovin

korkealle. Vastaajien motiivit voivat toki olla monenlaisia. Järjestön järjestämän toiminnan tai palvelun ei ole tarpeen olla rahallisesti arvokasta, ja joskus siitä on suoranaista haittaa. Joissakin perusteluissa arveltiin, että pienikin maksu olisi kynnys osallistua.

Toisaalta arveltiin omalta kohdalta, että vastaaja hakeutuisi muualle, jos toiminta olisi maksullista. Kysymys vaikuttaa enemmän periaatteelliselta kuin käytännölliseltä, koska monelle jo paikalle pääseminen maksaa enemmän kuin ehdotettu hinta. Vastauksista voidaan melko hyvin päätellä myös, että markkinahintaan hinnoiteltuna (kulut + kate + verot) toiminnalle ei ainakaan lisälomassa olisi markkinoita, eipä juuri muuallakaan.

Vastaavantyyppisestä toiminnasta yrityspohjalta ei liene Suomessa ainakaan merkittävästi kokemusta. Yrityspohjalta toimivissa perhekeskuksissa on ainakin joitain riskejä, joita järjestötoiminnassa ei samalla tavalla ole. Yrityspohjaisessa toiminnassa erilaisten tarvikkeiden edustaminen ja myynti saavat helposti suuren merkityksen, mikä puolestaan voi karkottaa osallistujia.

Suhteellisen matalista hinta-arvioista voisi tehdä senkin johtopäätöksen, että toiminta ei ole kokemuksellisesti kovin arvokasta. Osa ihmisistä löytäisi varmasti pian korvaavaa toimintaa ainakin vertaisryhmille. Itse hinta-arvion alhaisuutta selittää kuitenkin paremmin se, että toiminta vertautuu esimerkiksi neuvolaan, joka on maksuton.

Sosiaalinen pääoma ja luottamus

Kyselyssä tiedusteltiin myös vastaajien näkemystä siitä, onko osallistuminen toimintaan vaikuttanut heidän näkemyksiinsä lähiympäristön toiminnasta. Yhteys sosiaalisen pääoman teorian mihinkään versioon on hyvin löyhä tai olematon. Katsoin kuitenkin vaivan arvoiseksi pitää kysymyksen lomakkeella, sen tarkka sanamuoto on:

”Seuraavalla kysymyksellä tiedustelemme, onko osallistumiseen toimintaan vaikuttanut suhtautumiseen ympäristöön. Luottamus eri asioihin voi lisääntyä tai vähentyä. Merkitkää alla oleviin kenttiin, jos arvioitte osallistumiseen vaikuttaneen asioihin”. Vastaajia pyydettiin ottamaan kantaa viisiportaisella asteikolla paljon vähemmän... paljon enemmän asioihin, jotka on listattu alla olevaan kuvioon.

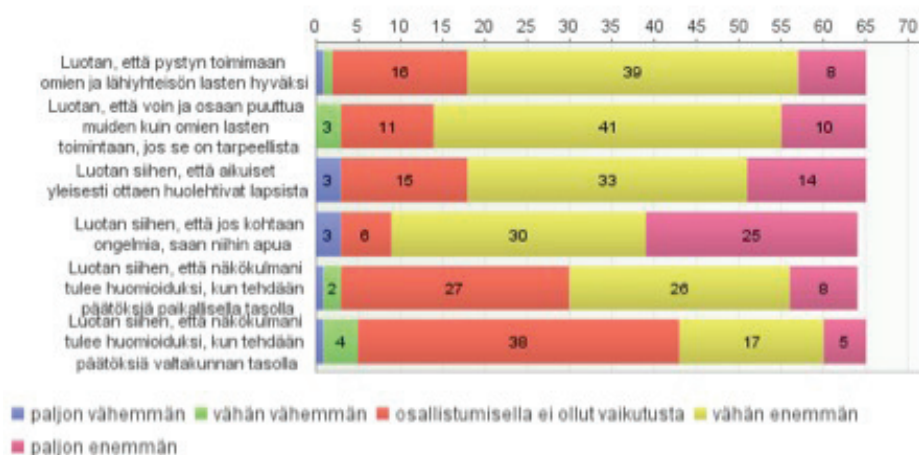
Kysymys on varovainen yritys tavoittaa toiminnan vaikuttavuutta ja sosiaalista pääomaa. Molemmat tavoitteista ovat ilman muuta siinä määrin vaikeita, että ei ole syytä enempää luoda kytkentöjä näihin teoreettisiin asetelmiin. Yhteys voidaan ajatuksen tasolla rakentaa myös Emma & Elias -ohjelman aikuisten yhteinen vastuu painopisteeseen.

Vastausten perusteella eniten on muuttunut luottamus siihen, että ongelmien kohdatessa saa apua. Vähiten luottamus on lisääntynyt siihen, että oma ääni kuuluu valtakunnan tason poliittisessa päätöksenteossa. Tämä on varsin luonteva järjestys toiminta huomioon ottaen. Yleisesti ottaen luottamuksen sanoo lisääntyneen huomattavasti useampi kuin mitä sanoo sen vähentyneen.

Tällaisella kysymyksellä on merkitystä lähinnä olettaen, että ihmiset arvioivat rehellisesti juuri kyseisen toiminnan vaikutusta, pystyvät arvioimaan sen itsenäistä merkitystä ja vielä olettaen, että luottamukseen on aihetta. Jos mahdollisuudet saada apua tosiasiallisesti

vähenevät, ei ole niin suurta arvoa sillä, että luottamus avun saantiin paranee.

Olettaen, että ihmiset osaavat ja haluavat arvioida nimenomaan osallistumisensa vaikutuksia ja että ulkoisissa ”objektiivisissa” olosuhteissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia, voidaan sanoa toiminnan vaikuttaneen luottamusta lisäävästi. Ei liene liioittelua sanoa ns. sosiaalisen pääoman kasvaneen, menemättä pidemmälle teoreettiseen keskusteluun. Tätä päätelmää tukee se, että Perheentaloyhteistyö on onnistunut saamaan mukaan merkittävän määrän vapaaehtoisia. Vastausten mukaiset vaikutukset ovat jakaantuneet tasaisesti eri perhetyyppeihin ja koettuun taloudelliseen tilanteeseen. Suorat jakaumat ovat alla olevassa taulukossa.

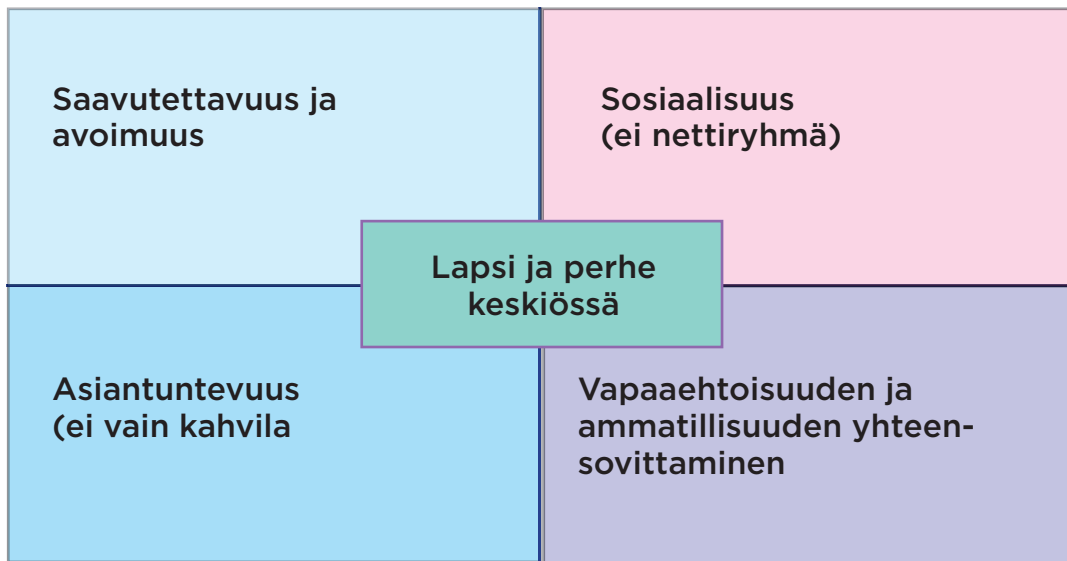

Kuvio 5. Osallistujien arviot vaikutuksista luottamukseen eri asioissa, suorat jakaumat

Mistä Perheentalo on tehty?

Mitä kaikkesta edellä esitetystä sitten pitäisi ajatella? Olemme tehneet kyselyn ja haastattelu-jakin on jonkin verran. Lähes kaikki viittaa siihen, että Perheentalolla käy tyytyväisiä ihmisiä, jotka myös nimettömänä ja suljettujen ovien takana ovat tyytyväisiä toimintaan. Perheentalo on ainakin tämän mittainen menestystarina, palaute on erinomaisen hyvää. Avoimeksi jääviä kysymyksiä ovat: miksi juuri ne, jotka käyvät Perheentalolla, käyvät Perheentalolla? Sadat pikkulapsiperheet lisäalassa eivät käy. Ne, jotka käyvät vakuuttavat saavansa toiminnasta hyötyä merkittävän paljon.

Elokuun 2014 10-vuotisjuhliin tein yhteenvedon, joka sisälsi neljä Perheentalon nurkkakiveä. Sinikka Roth on koonnut ne alla olevaan kuvioon. Minulla ei ole aihetta muuttaa todistustani asiasta, korkeintaan korostaan joitain asioita ja kerrata joitain toisia.

Saavutettavuus

Perheentalo on saavutettava. Saavutettavuus tarkoittaa maksuttomuutta, mutta se on vain pieni osa tätä kaikkea. Saavutettavuus on myös säännöllisyyttä, joka toimii yhteen vauvaperheen epäsäännöllisyyden kanssa. Ryhmissä on ohjelmaa, tavoitteita ja muuta, mutta sinne voi tulla yhdeksältä, kymmeneltä tai yhdeltätoista ilman, että kukaan pitkään katsoo. Jos aikaa ei ole riittänyt tukanlaittoon, sitten ei ole. Jos yksi kerta jää väliin, seuraavaan voi tulla yhä olemattoman kynnyksen yli. Osa saavutettavuutta on myös talon keskeinen sijainti kaupungin keskustan tuntumassa.

Kaikkein olennaisin elementti saavutettavuudessa ei ole kuitenkaan mikään edellisistä. Olennaisinta on oikeasti matala kynnyks, tai ei oikeastaan edes kynnyks, vaan aktiivinen ja tietoinen lämmin vastaanotto. Saavutettavuus tarkoittaa kaikkein eniten sitä, että ilman ennakkoilmoittautumista tuleva tai kuka tahansa kohderyhmään kuuluva otetaan vastaan ja toivotetaan tervetulleeksi.

Tämä saavutettavuuden ulottuvuus tulee esille monin eri tavoin monessa eri yhteydessä. Useampi kuin yksi äiti toisistaan tietämättä kertoo muistavansa kuukausia jälkeenpäin hyvin tarkkaan, miten hänet ensimmäisellä kerralla otettiin vastaan. Ensivaikutelman voi luoda vain kerran, ja tässä yhteydessä se näyttää olevan todella tärkeä. Samaa asiaa kiertävät kuvaukset myös siitä, miten kuppikuntaisuus tai vähän korkeampi kynnyks on tehnyt ensimmäisestä kerrasta viimeisen, jossain muualla. Asian käänköpuoli on se, että tämän ehdon täyttymiseksi huonoihin päiviin ei oikein ole varaa. Ja toisaalta se, että ne, joille toiminnasta eniten olisi hyötyä, ovat todennäköisesti myös ne, jotka kääntyvät takaisin, jos eivät koe olevansa tervetulleita. Mieleen jäävä tervetulo-toivotus ei ole vain suoritus, jonka paikan työntekijä hoitaa. Se tarkoittaa paljon ja enemmän myös sitä, mitä miten muut ryhmän jäsenet ottavat uudet vastaan.

Eikä asia ole loppujen lopuksi aivan mahdoton ymmärtää, monet ovat viettäneet kaksin lapsen kanssa pitkiä aikoja. Eikä asiaa tarvitse erikseen päätellä rivien väleistä, koska usea äiti kertoo asiasta juuri erakoitumiseen ja mökkiytymiseen viittaavilla sanoilla. Moni tulija on hyvin herkkä reagoimaan pieniin, ehkä ei edes niin todellisiin, viesteihin. Saavutettavuudessa Perheentalo on onnistunut hyvin, mutta ottaen huomioon, miten tärkeästä asiasta näyttää olevan kysymys, siihen voi panostaa jopa vielä enemmän.

Haastattelujen perusteella voidaan sanoa, että Perheentalon vertaisryhmissä vastaanotto ja saavutettavuus ovat hyvällä tasolla. Mutta tästä on myös mahdollisia poikkeuksia, joihin ei toisen käden tiedon varassa voi tarkemmin ottaa kantaa.

Yksittäisten havaintojen perusteella näyttää siltä, että lisälmeen muuttaneet, ehkäpä nimenomaan miehen työn perässä muuttaneet, tarvitsevat lämpimän kynnyksen paikkoja erityisesti. Realismia on sanoa, että moni löytää seuraa omatoimisesti puistoista ja kerhoista. Mutta kaikki eivät löydä, ja silloin Perheentalolla on ollut suuri merkitys paikkakunnalle kiinnittymisessä.

Sosiaalisuus

Rahoittajalle Perheentalo on yhteistyöhanke, monelle muulle Perheentalo on konkreettinen paikka, jonne kokoontutaan.

Tilaisuus kahvitella noitten muitten äitien kanssa. Se on kanssa semmonen hetki, että ei missään kahvilassa voi tavoittaa, että siinä on niitä tuttuja naisia, joiden kanssa voi siinä sitten muutaman sanan vaihtaa. Viisi, kymmenen minuuttia jutella vaikka ja siinä lapset pystyy turvallisesti leikkimään siinä. Ja sitten yleensä siinä on työntekijöitä tai opiskelijoita yleensä siinä sitten valvomassa niitä.

Paikka ei sulje pois nettiryhmiä, päinvastoin, niitä on syntynyt vertaisryhmien ympärille. Sosiaalisuudella tarkoitan sekä vanhempien että lasten tapaamista samassa paikassa. Näistä jälkimmäistä ei netissä voi hoitaa. Asia korostuu monissa kyselyn avovastauksissa, joissa todetaan lasten näkevän toisia ja lapsen kehitystasolle sopivaa toimintaa. Vertais-tuesta on muodostunut jo niin yleinen ja muodikas sana, että usea käytti sitä myös avovastauksissa.

Mutta Perheentalo on juuri kolmen sukupolven kohtaupaikkana muutakin kuin vertaistukea. ”Poissa kotoota” on joskus arvo sinällään, vaikka kuinka kallis olisikin se koti. Tapaamisilla ”livenä” ja muualla kuin jonkun kotona näyttää olevan oma paikkansa. Suurin osa avovastauksista mainitsee lasten leikkikaverit äitien kanssa samanarvoisena vertaisuutena, niin kuin aihetta onkin.

Lapseni on saanut harjoitella sosiaalisia taitoja saman ikäisten lasten parissa. Sekä itse olen päässyt vaihtamaan ajatuksia muiden vanhempien kanssa.

Virkistävää. Ihana nähdä muita äitejä ja lapsen nähdä muita lapsia.

Mukavaa kanssakäymistä muiden vanhempien ja lasten kanssa, sekä itselle että lapselle. Vaihtelua siihen arkeen pelkästään kotona olemiseen.

Mukavaa tutustua samassa tilanteessa oleviin ihmisiin ja saada myös neuvoja ongelmiin.

Mitä sosiaalisuus tarkoittaa tässä yhteydessä käy ilmi paremmin yllä olevista lainauksista, kuin mitä osaisin itse selittää. Viimeisessä lainauksessa on viittaus jo seuraavaan teemaan.

Asiantuntevuus

Saavutettavuuden ja sosiaalisuuden voisi hoitaa kahvilassakin, jos se vain olisi puitteiltaan lapsiystävällinen. Perheentalon kolmas nurkka rakentuu sille, että paikalla on saatavissa tietoa ja neuvoja vauvanhoitoon ja muuhun kohderyhmää yhdistävään. Tarjolla oleva neuvonta ja opastus asettuvat sille välille, jossa esimerkiksi neuvolalääkärin tarvetta ei todennäköisesti ole mutta on tarvetta selvittää mistä on kysymys (esim. ihottumat). Tarvittaessa Perheentalolta ohjataan ns. raskaampien palveluiden pariin. Aiemmin esitellyn kysymyksen perusteella kävivät, ainakin kyselyyn vastanneet, luottavat opastukseen ja pitävät sitä pätevänä.

Vaikka avoimuus ja joustavuus, tule sellaisena kuin olet ja silloin kun pääset, ovat tärkeitä asioita, niin ovat ryhmissä käsiteltävät teematkin. Asioiden käsittelyyn on ainakin enemmän aikaa kuin neuvolassa ja käsittely on enemmän vuorovaikutteista kuin kasvukäyrien tarkastelu. Ryhmien jäseniä yhdistävät lapset ja käytännössä äitiys sekä paikkakunta, mutta heitä voivat erottaa lähes kaikki muut asiat (esimerkiksi taloudellinen toimeentulo). Toiminnan kannalta on varmasti hyväksi lähteä liikkeelle siitä, mikä yhdistää. Haastattelujen perusteella osallistujat ovat hyvin tietoisia asioista, jotka myös erottavat kävijöitä.

Omin sanoin kerrotuissa kuvauksissa korostuvat toisten tapaamisen ja edellä kuvatun sosiaalisen teemat paljon ohjausta ja neuvoja enemmän. Osa neuvoista ja ohjeista tulee toisilta ryhmän jäseniltä, osa talon henkilökunnalta, ja hyvä varmasti niin. Vaikuttaa siltä, että opastus ja kokemusten vaihto limittyvät ja lomittuvat toisiinsa ilman, että voitaisiin selvästi sanoa, mistä toinen alkaa ja toinen päättyy. Siksi neuvojen määrää tai tarkkaa sisältöä ei ole mahdollista erotella. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että ilman neuvoja ja opastusta Perheentalo ei olisi Perheentalo.

Vapaaehtoisuuden ja ammatillisuuden yhteensovittaminen

Neljäs ja viimeinen nurkkakivi on se, joka tekee Perheentalosta järjestötoimijan, joka puolestaan tekee mahdolliseksi liittymisen Emma & Elias -ohjelmaan ja RAY:n avustuksiin. Perheentalolla yhdistyvät ammatillinen ja vapaaehtoistyö ilmeisen saumattomasti. Kun ohjelma oli mukana Perheentalon vapaaehtoisten yhteystietojen keräämisessä, vastauksia tuli enemmän kuin tässä raportoituun kyselyyn. Mikä ei voi olla aivan vähän lisälmen kokoisella paikkakunnalla.

Kyselyä raportoidessa suurin huomio on kiinnittynyt itse konkreettisella talolla kokoontuviin ryhmiin. Vapaaehtoisuus kytkee talon ja ryhmät ja perheet tiiviisti muihin toimintoihin; mummolaan, yökylään, leireihin ja tapahtumiin.

Taustalla olevat yhdistykset ovat vanhoja ja perinteikkäitä. Näyttää kuitenkin siltä, että aika jolloin Perheentalo sai alkunsa, oli näiden järjestöjen toiminnassa uuden

aktiivisuuden heräämisen aikaa. Kuten usein on, sattumalla on sanansa sanottavana. Perheentalo on loppujen lopuksi vähän vinoon kasvanut Walkers-kahvila. Tämän uuden aktiivisuuden aallon aktiivit ovat edelleen mukana Perheentalon taustalla, mikä varmasti osaltaan auttaa kaikessa.

Perheentalo ei vain kytke yhteen ammatillista ja vapaaehtoista toimintaa, vaan myös kolme paikallisyhdistystä. Tämä on varmasti ”hyvä käytäntö”, mutta sen levittäminen ja leviäminen vaatii ihmiset, jotka ovat halukkaita ja valmiita toimimaan yhdessä.

Tiivis kytkentä kansalaistoimintaan on se neljäs nurkka, joka täydentää Perheentalon kulmapalat. Yhtäkään ei voisi ymmärtääkseni ottaa pois, ilman että toiminta muuttuisi ratkaisevasti. Toisaalta asetelma ei välittömästi näytä kaipaavan uusiakaan kulmia toiminnallisesti.

Viimeksi mainittuun kansalaistoiminnan nurkkaan liittyy nykyiselle elämänmenolle tyypillinen piirre. Perheentalon kävijöiden aktiivisuus ja tyytyväisyys eivät kanavoidu järjestöjen jäsenyydeksi, puhumattakaan palavasta innosta hallitustehtäviin. Kyselyyn vastanneista 94 % oli suhteessa järjestöihin ”vain” asiakkaita ja muutama vastanneista lisäksi ”rivijäsen”. Perheentalo ei ole projekti, vaan pysyvemmän avustuksen piirissä. Sikäli Perheentalon toiminta jatkunee ilman suuria muutoksia.

Kokonaisuutena ajatellen en pitäisi kuitenkaan aivan huonona sitäkään, jos toiminta vahvistaisi ja ehkä myös nuorentaisi taustalla olevien järjestöjen aktiivikuntaa. Valittavana on kuitenkin kolme, ja jokaiselle voisi kohtuudella ajatella löytyvän jotain mielenkiintoista. Eivätkä pitäisi huonona järjestöjen puheenjohtajatkään.

”Puhdas” asiakkuus on siitä hyvä asia, että toiminta ei muodostu ”vain jäsenille” toiminnaksi, suljetuksi klubiksi. Nykyoloissa, joissa asiakkaat enemmän kaihtavat kuin janoavat järjestöjen luottamustehtäviä, tästä ei ole välitöntä huolta.

Kuva 1:
Mannerheimin
Lasten-
suojeluliiton
Iisalmen
yhdistyksen
Perhekeskus
Onni ja Ilona

Onko Iisalmen Perheentalo-yhteistyö hyvä käytäntö?

Perheentalo on onnistunut monessa niin asiassa niin hyvin, että se kelpaa malliksi. Onnistumiset on kuvattu edellä ensin palautteena ja sen jälkeen omana tulkintanani siitä, mihin hyvä palaute perustuu. Paikallisten yhdistysten hyvä yhteistyö, vapaaehtoiset, hyvät tai ainakin kohtuulliset tilat, pitkäjänteinen rahoitus, kaikki nämä ovat edesauttaneet Perheentaloa tulemaan hyväksi käytännöksi ja esimerkiksi.

Mitä tästä hyvästä sitten voi siirtää muualle ja mikä liittyy vain paikalliseen elämään ja henkilöihin? Iisalmissa on noin 200 lasta kussakin ikäryhmässä 0–6-vuotiaita, eli hieman yli tuhat alle kouluikäistä. Tämä näyttää ainakin riittävän Perheentalon väestöpohjaksi. Julkinen liikenne tai sen puutteet saattavat haitata jossain määrin Perheentalon saavutettavuutta.

Perheentalon toiminta voidaan jollain tarkkuudella purkaa osiin, mitä olen edellä yrittänyt, ja pystyttää toisaalle. Menestyminen riippuu varmasti ainakin samankaltaisen toiminnan määrästä mahdollisilla uusilla paikoilla.

Pelkkä tilan ja toimintakalenterin kopioiminen ei taida riittää, koska Perheentalossa on niin paljon verkostomaista kiinnitystä paikkakunnan elämään, erityisesti vapaaehtoiset toimijat yhdistyksissä. Jos pitäisi tehdä maaperätutkimuksia, joilla kartoitetaan sopivia alueita Perheentaloille, aloittaisin kansalaistoimintanurkasta.

Jos halua ja kykyä järjestöjen yhteiselle toiminnalle on, muut asiat ovat ratkaistavissa ”käytännön kysymyksinä”. Jos halua ja kykyä yhteistyölle on, rahoituksen saaminen on todennäköisesti myös helpompaa. Perheentaloyhteistyö on ainakin toimiva käytäntö siinä mukana olevien näkökulmasta tämän aineiston perusteella.

Kuva 2: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Iisalmen yhdistyksen Perhekeskus Onni ja Ilona. Kyselynurkka.